

החזון הציוני של הרצל – בין חלום למציאות

מטרה

- היכרות עם היחס של הרצל לחזון הציוני שלו – בין חלום למציאות.

מהלך

א. פתיחה

נאמר: ב-י' באייר אנו מציינים את 'יום הרצל' (תאריך יום ההולדת שלו). את הרצל נהוג לכנות 'חוזה המדינה', אבל מתייחסים אליו לעיתים כאל 'חוזה-החזון', אולי אפילו תמהוני. היום נדבר על היחס שבין חלום ומציאות.

ב. יש לי חלום (10 דקות)

נזמין את כל התלמידים/ות לחשוב, ומכמה נבקש לשתף את הכיתה:

- מה חלמתי להיות כשהייתי ילד/ה?
- איזה חלום יש לי לעתיד?
- מה צריך לקרות כדי שאגשים אותו?

נקרא ונשמע את [הפסקה המפורסמת מהנאום של מרטין לותר קינג](#). (עד 01:40):

1. מה החלום של קינג?
2. האם הוא דומה לחלומות שדיברנו עליהם עד עכשיו? במה הוא שונה? (סביר שהחלומות שהתלמידים/ות הציגו הם אישיים (להיות זמר/ת...), קינג מציע חלום חברתי)
3. מה צריך לעשות כדי להגשים אותו?
4. למה לדעתכם הוא שונה מהחלומות שלנו? (בדור שלנו לרוב לא מקובל לחלום על משהו משותף. המחשבות של כל אחד מאיתנו מוגבלות לעצמו. חלומות גדולים על המדינה / העם / האנושות נתפסים כלא ריאליים. מדברים ב-'אני' ולא ב-'אנחנו')

ג. חלומות (20 דקות)

נחלק את הכיתה לשלוש קבוצות, שכל אחת תקבל קטע טקסט קצר, ותענה על השאלות. קטעי הטקסט: מארק טווין על ארץ ישראל, צבי שץ במכתב לטרומפלדור, פתיחת היומן הציוני של הרצל.

שאלות לטקסטים

- מהו החלום שעליו מדבר הכותב?
- במה הוא שונה מהמציאות שבה הוא חי?
- מה צריך לקרות כדי שהחלום יתגשם?

נתכנס במליאה והקבוצות יספרו על הטקסט שקראו והתשובות שלהן.

- מה דומה ומה שונה בין החלומות השונים שקראתם?

ד. החלום הציוני, האם חלום? (15 דקות)

נאמר: כולנו מכירים את הסיסמא שכתב הרצל בדף הכותרת של הספר שכתב 'אלטנוילנד' (שבו תיאר את החברה הציונית שתיבנה): 'אם תרצו, אין זו אגדה'.
מה שפחות מוכר הוא הדברים שכתב כדברי הסיום של הספר:
'אבל אם לא תרצו, כל מה שסיפרתי לכם הוא אגדה – וישאר אגדה.'
[...] גם חלומות הם דרך למלא את הימים שנגזר על האדם להעביר על-פני האדמה. החלו אינו שונה בהרבה מן המעשה, כמו שחושבים רבים. כל מעשיהם של בני האדם היו פעם חלומות; כל מעשיהם יהיו ביום מן הימים לחלום.'

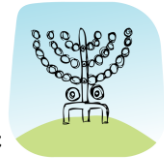
שאלות לדיון

- מה הרצל מנסה להגיד בדברים האלה?
- מה היחס בין החלום והמציאות לדבריו?

נקרא דברים של הרצל מתוך 'מדינת היהודים'

"לא מחזה-שוא ומקסם כזב אחזה, לדבר הזה ישימו נא לב קוראי ספרי זה, לפני קראם אותו מהחל ועד כלה, לא מלבי אני בודה את הדברים על כל הקורות אותנו משנות דור ודור, אף לא את דברי האמצעים להטיב אחריתנו; החומר הדרוש לתכלית הבנין, שאני מתאר, לנגדנו הוא ובידינו נתפשנו; לא נעלם הוא מעיני איש;

וכל מי שרוצה לקרוא את הדרך החדשה הזו בפתרון שאלת היהודים בשמה הראוי לה, לא יוכל לכנותה בשם "דמיון כזב", אך יתן לה תואר "השערה בלבד".
[...] "ארץ החרות" היא מכונה מורכבת בעלת שיניים וגלגלים רבים, שהם גם תופשים זה בזה. אבל לא נוכחתי עוד לדעת אם תוכל גם להתנועע, וגם בעת אשר אני רואה חברות נוסדות למען כונן ארץ החרות, הנני חושב את הדבר לשחוק.
כנגד זה מכילה הצעתי את השימוש בכח מניע הנמצא בעין. אני רק מרמז בעניות דעתי על שיניה וגלגליה של המכונה העומדת להיבנות, הן מפאת קוצר כוחי והן מתוך בטחון, שיימצאו בוני-מכונות טובים ממני.
[...]

אין בעולם אדם חזק ועשיר, שיוכל להסיע עם מארץ לארץ. רק רעיון יחולל זאת. כאן לרעיון-המדינה יש כח כזה. במשך כל ליל-גלותם הארוך לא חדלו היהודים מלחלום את חלום מלכותם. "לשנה הבאה בירושלים!" קראנו בכל הדורות. עתה הגיעה השעה להראות, כי בידנו הוא להפוך את החלום לרעיון בהיר כצהרים.

- מה הרצל מבקש להגיד לקוראים שלו?
- למה זה חשוב לו?

1. סיכום

נאמר: הרצל ראה בחזון שלו רעיון מציאותי, שאפשר לממש אותו, ותוך זמן קצר יחסית, אם העם היהודי יתגייס להגשים אותו. חלק משמעותי מהחלום שלו אכן הוגשם, וחלק מהקשיים בהגשמה שלו נבעו מכך שהעם היהודי לא התגייס בכל כוחו למעשה ההגשמה.

מעניין לקרוא את החזון של הרצל, בחוברת 'מדינת היהודים' ובספר 'אלטנוילנד', ולחשוב מה אפשר עוד להגשים.

נספחים

יש לי חלום (באנגלית: "I Have a Dream") הוא השם שניתן לנאומו הציבורי של מרטין לותר קינג, שבו קרא לשוויון בין-גזעי ולקץ האפליה על רקע זה בארצות הברית. קינג נאם ב-28 באוגוסט 1963, על מדרגות אנדרטת לינקולן, בזמן המצעד לוושינגטון למען תעסוקה וחירות, מול 250,000 מפגינים. נאום זה היה לרגע מעצב בתולדות התנועה לזכויות האזרח בארצות הברית, ולמאבקם של השחורים בארצות הברית.

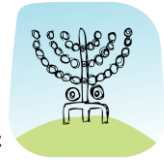
הפסקה המפורסמת ביותר בנאום

"יש לי חלום שיום אחד תקום אומה זאת ותגשים את משמעותה האמיתית של סיסמתה: "אנו רואים אמיתות אלה כמובנות מאליהן: שכל בני האדם נבראו שווים." יש לי חלום שיום אחד על גבעותיה האדומות של ג'ורג'יה, יוכלו בניהם של עבדים לשעבר ובניהם של בעלי עבדים לשעבר להתיישב יחדיו לשולחן האחוה. יש לי חלום שיום אחד אפילו מדינת מיסיסיפי, מדינת המדבר, המזיעה תחת חום אי הצדק והדיכוי, תהפוך לנווה מדבר של חופש ושל צדק. יש לי חלום שארבעת ילדי יחיו יום אחד באומה בה הם לא יישפטו על פי צבע עורם אלא על פי טיב אישיותם".

במקור

I have a dream that one day this nation will rise up and live out the true meaning of its creed: "We hold these truths to be self-evident: that all men are created equal." I have a dream that one day on the red hills of Georgia the sons of former slaves and the sons of former slaveowners will be able to sit down together at a table of brotherhood. I have a dream that one day even the state of Mississippi, a desert state, sweltering with the heat of injustice and oppression, will be transformed into an oasis of freedom and justice. I have a dream that my four little children will one day live in a nation where they will not be judged by the color of their skin but by the content of their character.

מארק טווין, 'מסע תענוגות לארץ הקודש', נכתב בעקבות ביקור בארץ ישראל בשנת 1867
"מכל הארצות הנודעות בנופן המכוער, חושבני שזו ראויה לכתר האליפות. הגבעות
קירחות ודהויות וחזותן עלובה. העמקים הם מדבריות מכוערות שבשוליהם צמחייה
דלה עטויית עצב ויגון. ים המוות וים הגליל נמים בלב מרחב של גבע ומישור שבו
אין מבטך נתקל בשום גוון נעים, [...] זוהי ארץ שממון, חוסר תוחלת ושברון לב...
ים הגליל שבו עגנו פעם ציי רומא ותלמידי המושיע ירדו באוניותיהם, נוטש זה זמן
רב על ידי שוחרי מלחמה ומסחר, וגדותיו - שממה ודממה...
שוממה ומכוערת... ארץ ישראל אינה שייכת עוד לעולם החולין הזה. מקודשת היא
לשירה ולמסורת - היא ארץ החלומות."

צבי שץ במכתב ליוסף טרומפלדור

"אוקטובר 1909, רומני²

ובכן לא נתראה? כמה צר לי, אוסיה!³ אני אולי עוד אראה אותך, אבל הוא אותי -
לא! אני, כפי שהנני עתה, לא אהיה עוד. אני אוולד מחדש, אהיה לאחר בארץ
ישראל. הן לשם זה אני נוסע שמה.
...
שלום לו, אוסיה! פה, מפה כותב לו גרישה, זה הרשום בפספורט בשם גריגורי, יהודי
על פי ההכרה בלבד, ואדם על פי השם בלבד, כי מלא הוא כל מיני מומים, מן
המכוערים ביותר, מן המאוסים ביותר. ואולם מארץ ישראל יכתוב לו שוכן הרים,
קומוניסט, צבי. אולי לא יכירני...
בקרוב אקבל את הפספורט ואצא לארץ ישראל תכף ומיד. לשם מה אני נוסע? לשם
מה ולאן? מדוע אני חולם, ואין אני חושב? לא אדע אם מחשבות אלה או חלומות.
...
אנו נוסעים לחיפה, לגליל העליון, לים כנרת, מקום בו עובדים ארבעה חברים שלנו
מרומני, אשר יצאו שמה לפני שנתיים ומחכים לנו בקוצר רוח."

צבי שץ

¹ צבי שץ היה חלוף בעליה השנייה. עלה לארץ בשנת 1909 מרוסיה, ולצד עבודתו בחקלאות כתב סיפורים קצרים.

נרצח במאורעות תרפ"א, ב-2.5.1921.

² רומני – עיירה בצפון אוקראינה. בימיו של שץ היתה חלק מרוסיה.

³ אוסיה – זה היה הכינוי של יוסף טרומפלדור בפי חבריו.

הרצל, קטע מפתחת היומן שבו תיעד את פעולתו הציונית, אביב תרנ"ה (1895). בתקופה זו הרצל היה עיתונאי בפאריז

זה זמן לא רב אני עושה במפעל, אשר אין ערוך לגדלותו. כיום לא אדע אם אסיים אותו. דמיונו כחלום כביר. אך זה ימים ושבעות ממלא הוא את נפשי עד מעבר לתחום ההכרה, נלוה אלי בכל אשר אלך, מרחף על פני שיחותי הרגילות, צופה מעל השכם אל עבודתי העיתונאית, המצחיקה בקטנותה, מבלבל אותי ומשכר אותי. את תוצאותיו אין עוד לשער. אך ליבי אומר לי, כי דבר-פלא הוא, אף כחלום, ושומה עלי להעלותו על הכתב - אם לא למזכרת לבריות, הרי לי בלבד, למען אשתעשע או אהגה בו בימים יבואו, ואולי בין שתי האפשרויות האלה: למען הספרות. אם הרומן לא יהיה למעשה, יתכן כי המעשה יהיה לרומן. השם: ארץ-הבחירה!

[...] אך מהם מאורעותיו של מודיע-חדשות לעומת המעשה שאני עושה כיום? אילו חלומות, מחשבות, מכתבים, פגישות, מעשים - אילו אכזבות אם הדבר לא יתן כל פרי, ואילו התנגשויות מיועדות לי, אם יבוא הדבר לידי התגשמות.

הרצל, דברי הסיום של הספר 'אלטנוילנד'

"אבל אם לא תרצו, כל מה שסיפרתי לכם הוא אגדה - וישאר אגדה. [...] גם חלומות הם דרך למלא את הימים שנגזר על האדם להעביר על-פני האדמה. החלו אינו שונה בהרבה מן המעשה, כמו שחושבים רבים. כל מעשיהם של בני האדם היו פעם חלומות; כל מעשיהם יהיו ביום מן הימים לחלום."

הרצל, מתוך 'מדינת היהודים'

"לא מחזה-שוא ומקסם כזב אחזה, לדבר הזה ישימו נא לב קוראי ספרי זה, לפני קראם אותו מהחל ועד כלה, לא מלבי אני בודה את הדברים על כל הקורות אותנו משנות דור ודור, אף לא את דברי האמצעים להטיב אחריתנו; החומר הדרוש לתכלית הבנין, שאני מתאר, לנגדנו הוא ובידינו נתפשנו; לא נעלם הוא מעיני איש; וכל מי שרוצה לקרוא את הדרך החדשה הזו בפתרון שאלת היהודים בשמה הראוי לה, לא יוכל לכנותה בשם "דמיון כזב", אך יתן לה תואר "השערה בלבד".

[...] "ארץ החרות" היא מכונה מורכבת בעלת שיניים וגלגלים רבים, שהם גם תופשים זה בזה. אבל לא נוכחתי עוד לדעת אם תוכל גם להתנועע, וגם בעת אשר אני רואה חברות נוסדות למען כונן ארץ החרות, הנני חושב את הדבר לשחוק. כנגד זה מכילה הצעתי את השימוש בכח מניע הנמצא בעין. אני רק מרמז בעניות דעתי על שיניה וגלגליה של המכונה העומדת להיבנות, הן מפאת קוצר כוחי והן מתוך בטחון, שיימצאו בוני-מכונות טובים ממני.

[...]

אין בעולם אדם חזק ועשיר, שיוכל להסיע עם מארץ לארץ. רק רעיון יחולל זאת. כאן לרעיון-המדינה יש כח כזה. במשך כל ליל-גלותם הארוך לא חדלו היהודים מלחלום את חלום מלכותם. "לשנה הבאה בירושלים!" קראנו בכל הדורות. עתה הגיעה השעה להראות, כי בידנו הוא להפוך את החלום לרעיון בהיר כצהרים."

⁴ "ארץ החרות" – ספר אוטופיה מפורסם שפרסם כמה שנים קודם לכן אדם בשם תיאודור הרצקא.

